

Euskal autonomia erkidegoko gizarte-ekonomiari buruzko kontakizuna

Zuzendaritza

Marta Enciso Santocildes
Aitor Bengoetxea Alkorta
Leire Uriarte Zabala

Edizioa

Aitziber Mugarra Elorriaga

eman la zabal zazu

GEZKI

UPV/EHuko Gizarte
Ekonomia eta Zuzenbide
Kooperatiboaren Institutua

Instituto de Derecho
Cooperativo y Economía
Social de la UPV/EHU

MONDRAGON
IKERKETA KUDEAKETAN
INVESTIGACION EN GESTION
INNOVATION & KNOWLEDGE

Deusto

Facultad de Derecho
Zuzenbide Fakultatea

Mondragon
Unibertsitatea

Humanitate eta Hezkuntza
Zientzien Fakultatea
LANKI Kooperatibismoaren Ikertegia

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

LAN ETA ENPLEGU
SAILA
DEPARTAMENTO DE TRABAJO
Y EMPLEO

Dykinson, S.L.

***Euskal autonomia erkidegoko
gizarte-ekonomiari buruzko kontakizuna***

Direction

Marta Enciso Santocildes
Aitor Bengoetxea Alkorta
Leire Uriarte Zabala

Publisher

Aitziber Mugarra Elorriaga

Euskal autonomia erkidegoko gizarte-ekonomiari buruzko kontakizuna

Zuzendaritza

Marta Enciso Santocildes

Aitor Bengoetxea Alkorta

Leire Uriarte Zabala

Edizioa

Aitziber Mugarra Elorriaga

Saioa Arando Lasagabaster
Francisco Javier Arrieta Idiakez

Aitor Bengoetxea Alkorta

Marta Enciso Santocildes

Ane Etxebarria Rubio

Enekoitz Etxezarreta Etxarri

Mónica Gago Garcia

Josune López Rodríguez
Gonzalo Martínez Etxeberria

Jon Morandeira Arca

Aitziber Mugarra Elorriaga

Aratz Soto Gorrotxategi

Ainara Udaondo Alberdi

Leire Uriarte Zabala

UPV/EHUko Gizarte
Ekonomia eta Zuzenbide
Kooperatiboaren Institutua

Instituto de Derecho
Cooperativo y Economía
Social de la UPV/EHU

MONDRAGON
IKERKETA KUDEAKETAN
INVESTIGACION EN GESTION
INNOVATION & KNOWLEDGE

Humanitate eta Hezkuntza
Zientzien Fakultatea
LANKI Kooperatibismoaren Ikertegia

LAN ETA ENPLEGU
SAILA
DEPARTAMENTO DE TRABAJO
Y EMPLEO

Dykinson, S.L.

No está permitida la reproducción total o parcial de este libro, ni su incorporación a un sistema informático, ni su transmisión en cualquier forma o por cualquier medio, sea este electrónico, mecánico, por fotocopia, por grabación u otros métodos, sin el permiso previo y por escrito del editor. La infracción de los derechos mencionados puede ser constitutiva de delito contra la propiedad intelectual (art. 270 y siguientes del Código Penal).

Dirijase a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necesita fotocopiar o escanear algún fragmento de esta obra. Puede contactar con Cedro a través de la web www.conlicencia.com o por teléfono en el 917021970/932720407

Este libro ha sido sometido a evaluación por parte de nuestro Consejo Editorial
Para mayor información, véase www.dykinson.com/quienes_somos

© Copyright by
Los autores
Madrid, 2021

Editorial DYKINSON, S.L.
Meléndez Valdés, 61 - 28015 Madrid
Teléfono (+34) 915442846 - (+34) 915442869
e-mail: info@dykinson.com
<http://www.dykinson.es>
<http://www.dykinson.com>

ISBN: 978-84-1122-135-1
DOI: 10.14679/1328

Preimpresión:
Besing Servicios Gráficos, S.L.
besingsg@gmail.com

Ekonomia solidarioa Euskal Autonomia Erkidegoan: kontakizuna

Aitziber Mugarra Elorriaga
Kooperatiba Ikaskuntzen Institutua (KII)
Deustuko Unibertsitatea

11.1. SARRERA

Ekonomia solidarioa gizarte-ekonomiako hainbat esperientzian degenerazio-prozesuak bizi izan dituzten zenbait elementu biziberritzeko proposamen gisa aurkezten da. Nolabait ere, gizarte-ekonomia berriz politizatzeko eta hastapeneko-printzipioetara “itzultzeko” modu bat dela uler daiteke. Izan ere, haren bultzatzaileek irizten diote, gizarte-ekonomiako hainbat esperientzia nazioartean heltzeko prozesuan, bilakaera hori kapital-enprekin homologatzera bideratu dela, bere ezaugarri bereizgarrien kaltetan. Bereziki azpimarratzen da parte hartzeko jardunbideak, demokratikoak eta banaketa-justiziari dagozkionak biziberritzeko premia. Beste maila batean, gizarte-ekonomiaren komunitatearekiko eta lurraldearekiko beharrezko birposizionamendua planteatzen da; izan ere, enpresa-errealitate demokratikoagoak eta ekitatezkoagoak izateaz gain, gizarte-ekonomiak trazio-eginkizun handiagoa bete beharko luke gizarte-eraldaketako prozesuetan, eta eredu kapitalistarekiko garapen-eredu alternatiboak proposatu, lankidetzeta, elkartasuna, parte-hartzea eta justizia soziala bezalako berezko balioekin bat etorri (ETXEZARRETA ET AL., 2012).

Gizarte-eraldaketaren protagonismo hori funtsezkoa da ekonomia solidariorako, eta halaxe adierazten dute *Ekonomia Sozial Solidario eraldatzailer baten aldeko deklarazioan*¹ (Bilbo, 2018ko urria): “Ekonomia sozial solidarioak bestelako sistema sozioekonomiko bat eraiki nahi du, pertsonak eta haien komunitateak eta ingurumena prozesu guztien erdigunean jarrita.

¹ Bilbon egindako Gizarte Ekonomiaren Munduko Foroaren (*Global Social Economy Forum*) 4. edizioaren (2018) esparruan.

Sistema horren helburua izango da bizitzaren iraunkortasuna alderdi guztietan bermatzea, eta ongizate orekatua, inklusiboa, demokratikoa eta iraunkorra sustatzea pertsona —emakume eta gizonak— eta herri guztientzat, munduko bazter guztietan. Horregatik, (...) ahotsa goratuko dugu, gure eta planeta osoaren bizitzak merkaturatzen eta mehatxatzen dituen kapitalismoa salatzen. Kapitalismo heteropatriarkala, emakumeen bereizkeriak sustatzen eta dibertsitatea bazterrean uzten duena. Hitz ematen dugu beste mugimendu sozial batzuekin batera lan egiteko, ekonomia eraldatu ahal izateko, eta, horretarako, ekimen alternatiboak eta sozialak abiarazteko finantzaketa, ekoizpen, merkaturatze eta kontsumoaren arloan. Ekonomia eraldatuz gero, lurraldeak eta komunitateak eraldatuko ditugu, eta, horrela, eredu kultural, sozial eta politikoa berria sustatuko dugu.”

Definizioa

Ez dago ekonomia solidarioaren definizio adosturik, nahiz eta aditu gehienek onartzen duten kontzeptuak hiru dimentsio osagarri konbinatzen dituela: lehena, teorikoagoa, indarrean dagoen eredu ekonomikoaren ikuspegi kritikoa azpimarratzen duena, “paradigma alternatibo bat eraikitzearen” alde; bigarrena, balio eta printzipio alternatiboetan eta eraldatzaileetan oinarritutako jardunbideak garatzen zentratua; eta hirugarrena, horretarako behar den enpresa mota espezifikoan fokalizatua: demokratikoa, parte-hartzailea, autogestionatua eta kolektiboa. (PEREZ DE MENDIGUREN ET AL., 2015; GÓMEZ ET AL., 2016; VILLALBA ET AL., 2019)

Gizarte-ekonomiako beste familia batzuen kasuan berariazko aitorten juridikoa dago 5/2011 Legean, baina lege horrek ez du berariaz aipatzen ekonomia solidarioa². Hala ere, Euskal Autonomia Erkidegoko ekonomia solidarioa gizarte-ekonomiaren azpisektore gisa identifikatzen da (ASKUNZE, 2016), eta “pertsonek zerbitzura dagoen ekonomia” eta “bizitzaren jasangarritasuna” sustatzea helburu duten hainbat erakunde biltzen ditu (kooperatibak, elkarteak eta fundazioak, baina baita erantzukizun mugatuko sozietateak ere). Ez da harritzekoa, beraz, historikoki ekimen horietako asko ingurumenerako onuragarriak diren ekoizpen-sektoreetan sortzea (birziklatzearekin, nekazaritza ekologikoarekin eta antzekoekin erlazionatutako jarduerekin); edo “krisi ekonomikoak jotako giza komunitateak” eta gizarte-bazterketako arriskua dutenak xede berezitat hartzen dituztenetan (adibidez, laneratzeko enpresetan); edo “lana ulertzeko beste modu bat eta baliabide ekonomikoak printzipio kooperatibo, sozial eta solidarioetan oinarrituta lortzea” probatzeko

² Estatuan erregulazio espezifikorik ez izateak Europako eta Ameriketako herrialdeetan dauden erregulazioekin kontrastatzen du.

interesa duen pertsona talde baten lankidetzaren emaitza gisa (ASKUNZE, 2007). Eta gaur egun ekonomia solidarioak esparru horietan presentzia garrantzitsua mantentzen jarraitzen du.

Azkenean, lotzen dituen ez da forma juridikoa, “gizartean eta hiritar guztien arteko harremanetan nagusi izan behar duten” printzipioak eta balioak baizik, “hain zuzen ere: ekitatea, justizia, anaitasun ekonomikoa, elkartasun soziala eta demokrazia zuzena”, *Ekonomia Solidarioaren Gutunean* jasota dauden bezalaxe. Gutun horren azken berrikusketak, 2011koak, zeharkako ardatz hauek jasotzen ditu:

91. ilustrazioa. REASen zeharkako ardatzak

- *Askatasunerako eta ardura partekatua izateko oinarria autonomia da.*
- *Autogestioa da metodologia egokia, errespetatu egiten duelako, inplikazioa lortu, hezi, aukerak parekatu, eta ahalduntzea bideratu.*
- *Kultura askatzailea da pentsamendu sortzaile, zientifiko eta alternatiboetarako oinarria; halako pentsamenduak beharko ditugu, halaber, elkarrekin bizitzeko, ekoizteko, gozatzeko, kontsumitzeko, eta pertsona guztien zerbitzura egongo den politika eta ekonomia antolatzekeko modu berriak aurkitzeko.*
- *Pertsonen garapena dimentsio eta ahalmen guztietan: fisikoak, psikikoak, espiritualak, estetikoak, artistikoak, sentikorrak, harremanetakoak... naturarekiko harmonian garatu beharko dira, hazkunde desorekatu ororen gainetik. Izan ere, gaur egun “fikiotzko” garapen baten izenean hazkunde desorekatua sustatzen ari da hainbat alorretan; ekonomian, finantza-alorrean, alor belikoan, kontsumismoan, osagai transgenikoetan eta oro har, sortzen ari den garapen anomaloan.*
- *Naturarekin bat etortzea.*
- *Giza elkartasunak eta elkartasun ekonomikoak gure tokian tokiko harremanen, harreman nazionalen eta internazionalen oinarri izan behar du.*

Iturria: REAS (2011ko maiatza) *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*

Hori guztia ekonomia solidarioakoak diren erakunde guztiek partekatzen dituzten sei printzipiotan zehazten da. Hala, printzipio horiek erakunde horiek guztiak biltzen dituzten elementu bihurtzen dira, ikusiko dugun moduan:

92. ilustrazioa. Ekonomia Solidarioaren Printzipioak

1. EKITATE PRINTZIPIOA
2. LANAREN PRINTZIPIOA
3. INGURUMEN-JASANGARRITASUNAREN PRINTZIPIOA
4. LANKIDETZAREN PRINTZIPIOA
5. “IRABAZI ASMORIK GABEKO” IZATEAREN PRINTZIPIOA
6. INGURUNEAREKIKO KONPROMISOAREN PRINTZIPIOA

Iturria: REAS (2011ko maiatza) *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*

Ordezkaritza-sareak

Euskal Autonomia Erkidegoko ekonomia solidarioa 1997an sortu zen REAS Euskadi sarearen inguruan biltzen da. 2020ko Auditoria Sozialaren datuen³ arabera, 80 erakunde biltzen ditu, horien heren batek forma kooperatiboa du (26), beste heren batek elkarte-forma (26), eta oso hurbil dute erantzukizun mugatuko sozietatearen forma juridikoa —askotan pertsona bakarrekoa— (23), eta fundazioen presentzia oso urria da (5).

Sektoreei dagokienez, erakundeen %20 osasunaren eta zainketen sektorean kokatzen dira, eta horien atzetik daude hezkuntza eta ikerketa (%15) eta etxebizitza eta ingurunearen kudeaketa (%12,5). Horien artean daude, besteak beste, agroekologiarekin, energia berriztagarriekin, gizarteratze eta laneratzearekin, finantza etikoekin, bidezko merkataritzarekin, eta kontsumo kritiko eta eraldatzailearekin erlazionatutako ekimenak. Euskal Autonomia Erkidegoan 22.521 pertsona mobilizatzen dituzte, horietatik 3.255 langileak dira eta 144 milioi euroko diru-sarrerak lortu dituzte.

REAS Euskadi, era berean, REAS Sareen Sarearen barruan dago, beste 13 lurralde-sareekin⁴ batera, eta horiei beste lau sare sektorial gehitu behar zaizkie: Bidezko Merkataritzaren Estatuko Koordinakundea, Finantza Etikoaren Mahaia, Energia Berriztagarrien Kontsumitzaile eta Erabilzaileen Batasuna (Unión Renovables) eta Gizarte Ekonomia Solidarioko Suspertzaileen Espainiako Elkarte (AERESE). Eta Euskal Autonomia Erkidegoan lankidetzat estua du Gizartearekin —Laneratzeko Enpresen Elkarte— eta OlatuKoopekin. Nazioartean, Gizarte Ekonomia Solidarioa Sustatzeko Kontinente Arteko Sarearen (RIPESS) barruan dago.

Gainera, REASEk dagoeneko 7 merkatu sozial dinamizatzen ditu (horietako bat Euskal Autonomia Erkidegoan), “beste era batera” ekoizteko, finantzatzeko, banatzeko eta kontsumitzeko sare gisa ulertuta, kontsumitzaileekin, beste sare batzuekin eta gizarte-mugimenduekin lankidetzan aritzera irekiak, guztion artean merkatu konbentzionalaren alternatiba bat garatzea bilatuz.

11.2. EKONOMIA SOLIDARIOA GIZARTE-EKONOMIAREN PARTE GISA

Bai akademiak bai ekonomia solidarioak berak onartzen dute “gizarte-ekonomiaren enbor komunitik” sortzen dela ekonomia solidarioa (PEREZ

³ Datuak 2019. urtekoak dira.

⁴ Ia autonomia-erkidegoko bat, Kantabria, Asturias eta Gaztela-Mantxa, eta Ceuta eta Melilla izan ezik.

DE MENDIGUREN ET AL., 2009; ETXEZARRETA ET AL., 2012), eta haren jardunbidea zuzentzen duten printzipioek hala islatzen dute.

Pertsonen zentraltasuna ekonomia solidarioan

Ekonomia solidarioak pertsonen bizi-kalitate eta garapenerantz bideratzen du bere jarduera, eta, horretarako, horiek ekonomiaren erdigunean jartzen ditu, eta “lanaren” kontzeptua berrikusten du, enplegutik harago, hura zabaltzeko eta, hartara, jarduera guztiak jasotzeko, gaur egun ordainduak izan ala ez, bizitza zaintzeko beharrezkoak direla kontuan harturik.

93. ilustrazioa. Lanaren printzipioa ekonomia solidarioan

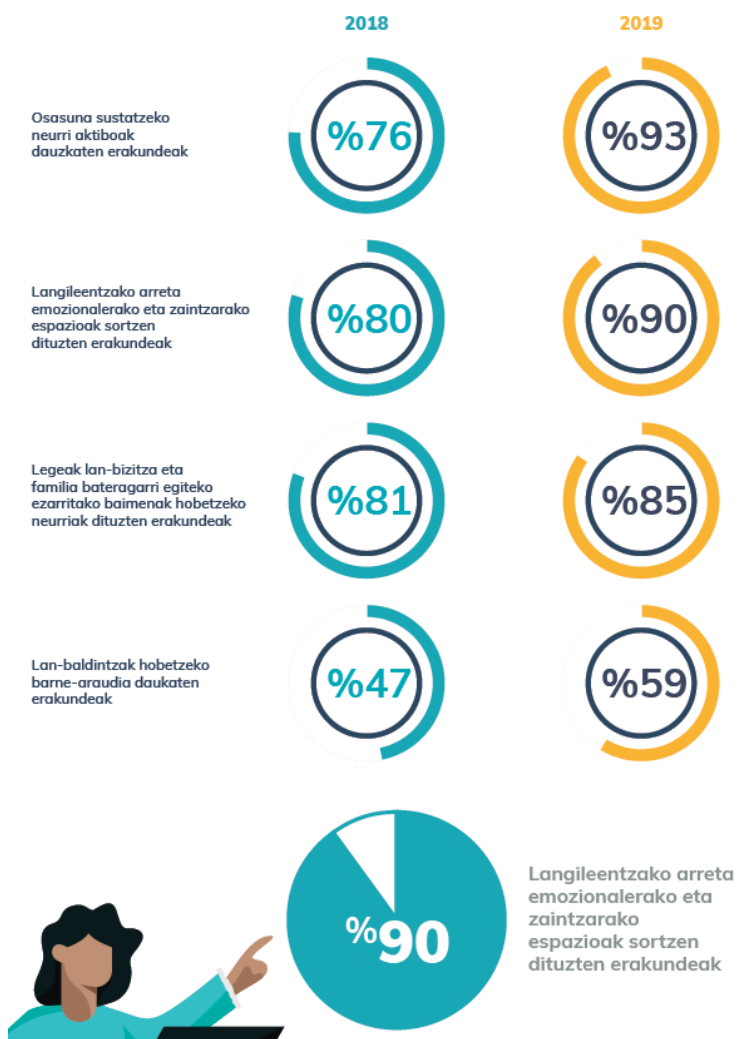
- *Gure iritziz, lana funtsezko elementua da pertsonen eta komunitatearen bizi-kalitatearako, eta hiritarren, herrien eta Estatuaren arteko harreman ekonomikoetarako. Horregatik, REASek gizarte- eta erakunde-testuinguru zabal batean kokatzen du lana ulertzeko modua; hots, ekonomian eta komunitatean parte hartzeko modu gisa.*
- *Gure iritziz, garrantzitsua da lanaren giza dimentsioa berreskuratzea, lanaren alderdi soziala, politikoa, ekonomikoa eta kulturala, hartara pertsonen gaitasunak garatu ahal izateko, ondasun eta zerbitzuak ekoizita eta, modu horretan, biztanleen egiazko beharrak bete ahal izateko (gureak, gure hurbileko ingurukoak eta, oro har, komunitatearenak). Horregatik, guretzat lana enplegu bat edo okupazio soil bat baino askoz ere gehiago da.*
- *Jarduera horiek banaka edo taldean egin ditzakegu, ordainduak egon daitezke ala ez (borondatezko lana), eta langilea kontratatuta egon daiteke, edo ondare eta zerbitzuak ekoizteko erantzukizuna bere gain har dezake (autoenplegua).*
- *Dimentsio sozial horren barruan, ez dugu ahaztu behar pertsonak zaintzeko egiten den eta nagusiki emakumeek egiten duten lanagatik izango ez balitz, gure gizartea ezingo litzatekeela sostengatu. Lan hori, gainera, ez da gizartearen behar adina errekonozitzen, ez eta modu ekitatiboan banatzen ere.*

Iturria: REAS (2011ko maiatza) *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*

Printzipio horrekin, lanaren dimentsio politikoak (“baliabideak lortzeko aukera sozialak bete-betean eskuratzeari” eta langile izateak dakartzan eskubideei dagokienez) zein ekonomikoak (ordainsari duinei eta kalitatezko enpleguari dagokienez) erreibindikatzen dituzte pertsona guztientzat, baita “zailtasun metatuak” dituztenentzat ere, zeren lan duina “inklusioko eta gizarteratzeko faktorea” eta “bizitzaren dimentsio guztiekin erlazionatutako pertsonaren autoestimua zutabea” baita. Eta beren urteko ebaluazio eta auditoria sozialeko prozesuetan espazio bat eskaintzen diote (NAVEDA, 2016; REAS-EUSKADI, 2018) erakunde bakoitzaren ekintzak aztertzei, bai gai horiei dagokienez, bai gainerako printzipioen inguruan, haien hobekuntza planifikatzeko.

94. ilustrazioa. Zainketa-ekintzak REAS-Euskadiko langileen kolektiboarekin

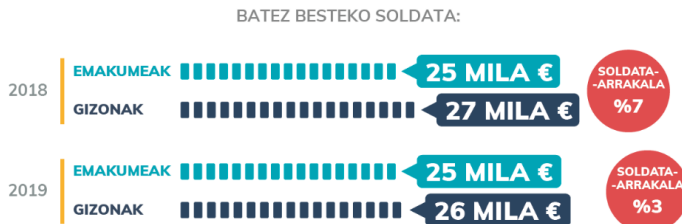
ZAINZA

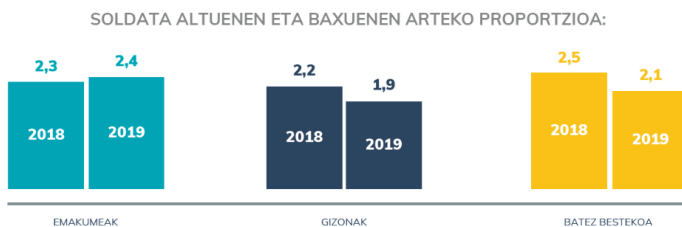
Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

95. ilustrazioa. Soldata-berdintasuna REAS-Euskadin

SOLDATA-BERDINTASUNA

Emakumeek, batez beste, gizonek baino % 3 gutxiago kobratzen dute
 (Hipotesi posibleak: jarduera-sektoreak, antzintasunak, erantzukizun-plusak...)

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

Ekonomia solidarioaren izaera demokratikoa

Erakunde horien izaera demokratikoak bat egiten du, alde batetik, ekitatearen printzipioarekin, “desberdintasunak eta aniztasuna elkarri aitortzearekin, eskubide-berdintasuna oinarri hartuta”, eta guztiontzako benetako aukerekin.

96. ilustrazioa. Ekitate printzipioa ekonomia solidarioan

- Guretzat, ekitateak printzipio etikoa edo justizia txertatzen du berdintasunean. Ekitatearen arabera, pertsona guztiek dute duintasun berbera, eta eskubidea dute menderatze-harremanen azpian ez egoteko, beren egoera soziala, generoa, adina, etnia, jatorria, gaitasuna eta abar edozein izanik ere.
- Bidezko gizarte batean, pertsona guztiek aitortzen diote elkarri aukera eta eskubide berberak dituztela, eta pertsonen eta taldeen artean dauden desberdintasunak aintzat hartzen dira. Horregatik, pertsona guztien interesak modu ekitatiboan bete behar ditu.
- Berdintasun-erakundeak duintasun-defizita ekartzen duen tokietan, berdintasuna funtsezko helburu soziala izango da. Desberdintasuna aitortu eta errespetatzearekin lotzen denean, “ekitate” deitzen diogu.

Iturria: REAS (2011ko maiatza) *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*

Eraldaketa-konpromisoarekin bat etorritik, Euskal Autonomia Erkidegoko ekonomia solidarioa loturak estutzen ari da ekonomia feministarekin “erakunde bizigarriak eraikitze” eta, horretarako, BIZIGARRI prozesua jarri du abian REAS-Euskadin, “genero-ekitatearen aldeko antolamendu-aldaketa” sortzeko⁵. Horrekin proposatu da 2022rako “feminismoa bere definizio identitarioan txertatzea” eta “jardunbide feministak bultzatzen” aurrera egitea, horrela lortuko baita “erakundearen gainean eragiteko gaitasuna duten egitura ekitatezkoak, elkarri lotuak eta sortzaileak eta lantalde erantzunkidea, kohesionatua, horizontala eta pertsonak zaintzeari adi egongo dena edukiko dituen erakunde izatea”. (REAS-EUSKADI, 2019, 12. or.)

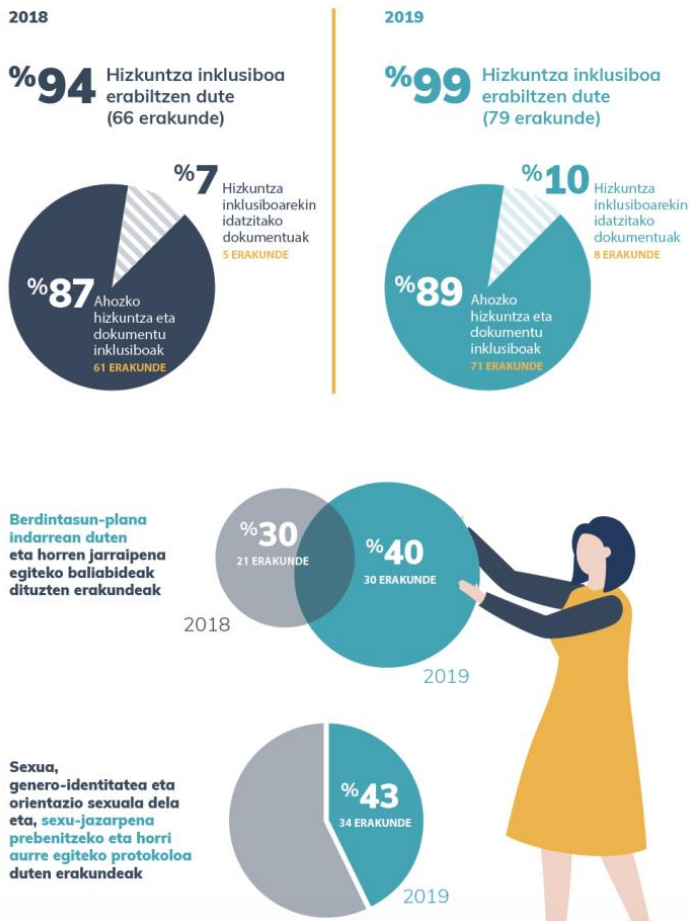
Izan ere, alderdi hori Sareko kide izateko funtsezko irizpideetako bat da, besteak beste, emakumeek egindako zainketa-lanak baloratzean, besteren konturako eta mugagabeko kontratazioetan gutxieneko batzuk eskatzean eta lana eta familia kontziliatzeko ordutegi-malgutasuna erraztean⁶.

⁵ Erakundeetan genero-berdintasunaren aldeko erakunde-aldaketako prozesuak sustatzeko lankidetzak-erakundeak eman beharreko laguntzak arautzen dituen azaroaren 25eko 197/2008 Dekretuak honela definitzen ditu: “erakundeetan egingo diren gogoeta-jardun gisa definitzen dira. Jardun horiek ekarriko dute gaur egun dauden egiteko eta pentsatzeko moduak aldatzea, gertatzen diren genero-desberdintasunak desagerrarazteko erakundearen funtzionamendu-eremu orotan”.

⁶ Hain zuzen ere, hasiera-hasieratik jaso dira genero-ikuspegitik bereizitako datuak, baina 2018ko auditoria sozialean egin da lehen aldiz auditoria horren irakurketa feminista.

97. ilustrazioa. Berdintasunerako ekintzak REAS-Euskadin

HIZKUNTZA EZ-SEXISTA

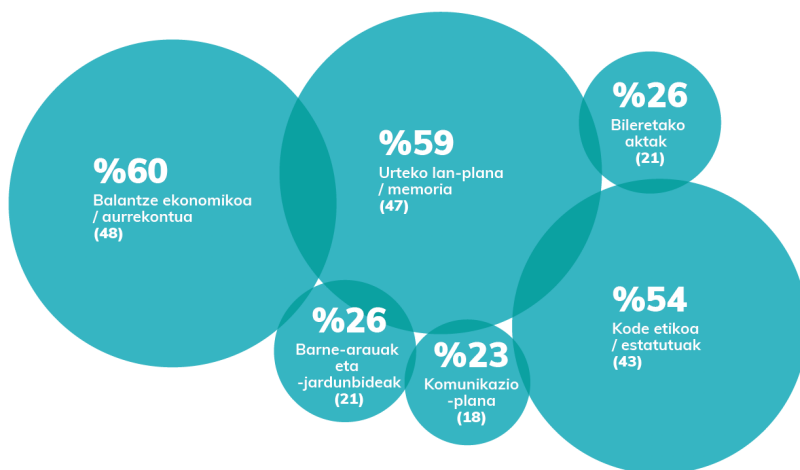
Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

Halaber, ekitateak eskatzen du “funtzionamendu parte-hartzailea, bazkide eta langile guztientzako irekita egongo diren asanbladak eginda, eta bertan, hartu beharreko erabaki garrantzitsuei buruz guztiei galdetuta”, eta, horretarako, ekonomia solidarioko erakundeek informazio-gardentasuna egikaritzen dute, “informazio irisgarri eta argia maiz jasotzeko eskubidearen” alde, beharrezkoa baita “errealitatea ezagutzeko,

iritzia eman eta parte hartu ahal izateko, eta, hala, guztiontzat onuragarri izango diren neurriak hartzeko”.

98. ilustrazioa. Informazio publikoa eta gardentasuna (I) REAS-Euskadin

Hurrengo gaietarako buruzko informazioa herritarrentzat eskuragarri duten erakundeak:

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

99. ilustrazioa. Informazio publikoa eta gardentasuna (II) REAS-Euskadin

GARDENTASUNA

LANGILEEN ARTEAN SOLDATAK JAKITERA EMATEN DITUZTEN ERAKUNDEAK (64tik 40k)

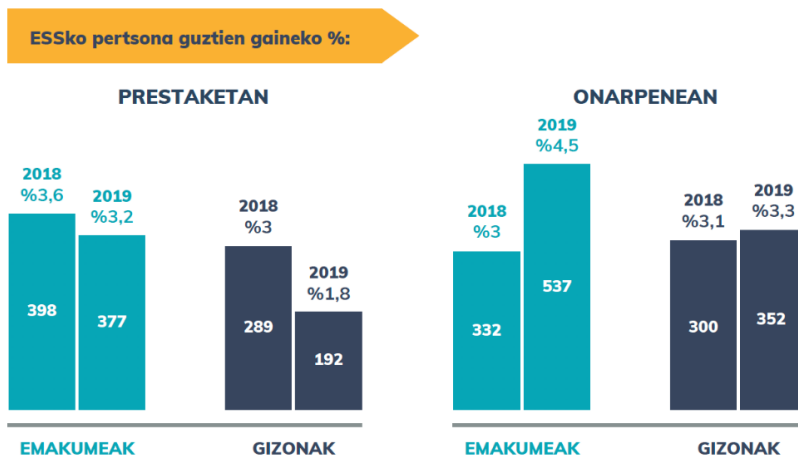
*Galdetarako honetarako ez du balio langile bat edo bat ere ez duten 16 erakundeentzat.

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

100. ilustrazioa. Parte-hartzea eta gardentasuna REAS-Euskadin

URTEKO KUDEAKETA-PLANEAN ETA AURREKONTUAN

PARTE-HARTZEA

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

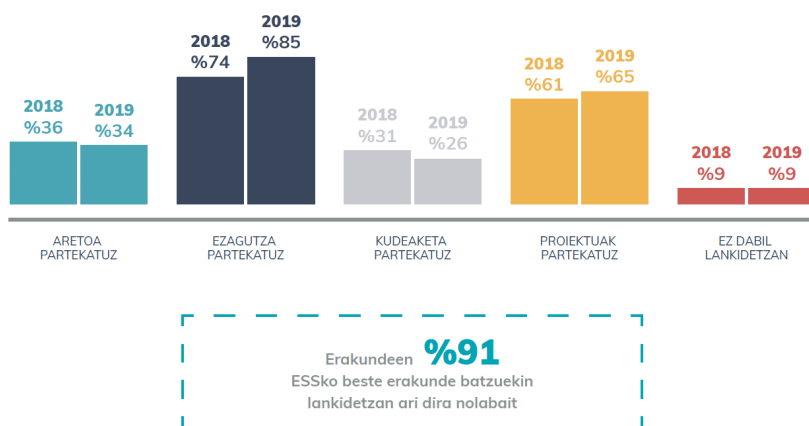
Funtzionamendu demokratiko hori ez da erakunde bakoitzaren esparrura mugatzen; aitzitik, lankidetzaren kulturaren alde egiten da, “enpresa kooperatiboak eta sare horizontal, parte-hartzaile, demokratiko eta konfiantzazkoen ereduak sustatuz”, balio horiek partekatzen dituzten guztiekin. Ikusi dugunez, Euskal Autonomia Erkidegoko ekonomia solidarioak asko garatu du printzipio hori.

101. ilustrazioa. Lankidetzaren printzipioa ekonomia solidarioan

- Lehiaren ordez, lankidetzaren sustatu nahi dugu, Sarearekin lotuta dauden erakunde berruak eta haietatik kanpo. Horretarako, beste erakunde eta organismo publiko zein pribatu batzuekin lankidetzaren hasi nahi dugu, besteak beste.
- Guztion artean, gizarte-eredu jakin bat eraiki nahi dugu, abiapuntu hauetan oinarrituta: tokiko garapen harmonikoa, bidezko harreman komertzialak, berdintasuna, konfiantza, erantzukizun partekatua, gardentasuna, errespetua...
- Ekonomia Solidarioa etika parte-hartzaile eta demokratikoan oinarrituta dago; etika horrek ikuskuntza sustatzea du helburu, eta pertsona eta erakunde arteko lan kooperatiboa bultzatzea; horretarako, kolaborazio-prozesuak proposatzen ditu, erabakiak elkarrekin hartzea, erantzukizun eta eginbeharrak partekatzea eta, hala, ahalik eta horizontaltasun handiena bermatu ahal izatea, bakoitzaren autonomia errespetatuz eta mendekotasunik sortu gabe.
- Gure iritziz, lankidetzaren prozesu horiek alor guztietara zabaltzea behar dute: tokian tokiko alorrera, eskualdeetara edo autonomia erkidegoetara, estatuetara eta nazioartera, eta oro har, Sareetan mamitu behar dute, balio horiek sustatu eta biziko dituzten sareetan, hain zuzen ere.

Iturria: REAS (2011ko maiatza) Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna

102. ilustrazioa. Elkar-lankidetzaren (I) REAS-Euskadin

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

Ekonomia solidarioaren enpresa-dimentsioa

Ekonomia solidarioak jarduera ekonomikoa erreibindikaten du (ekoizpena, finantzaketa, banaketa eta kontsumoa), bizitzaren zerbitzura dagoen tresna gisa, eta ez kapitalaren eta irabazien zerbitzura. Dagokion printzipioan azpimarratzen da hori:

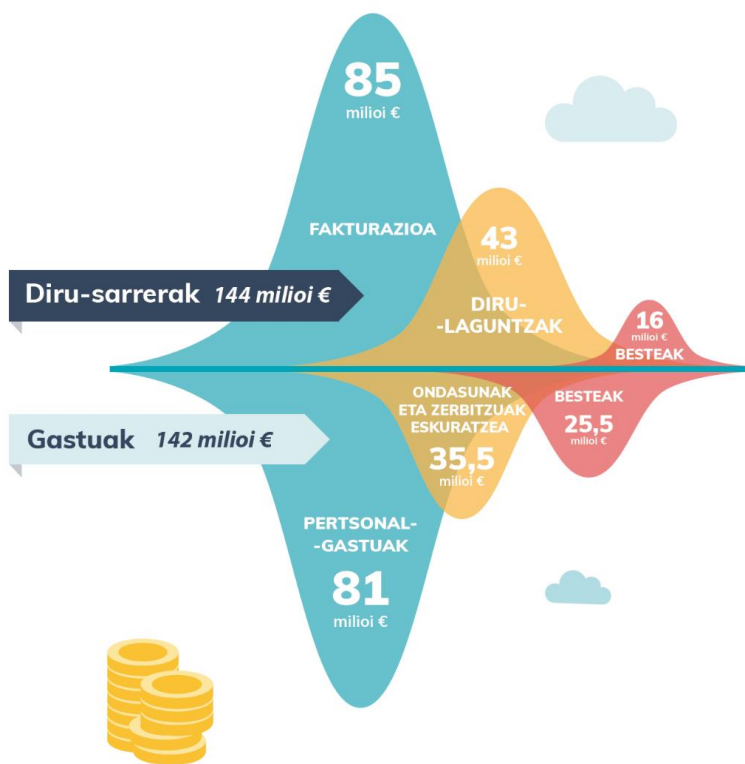
103. ilustrazioa. “Irabazi-asmorik gabekoa” izatearen printzipioa ekonomia solidarioan

- Guk erabiltzen dugun eta sustatu nahi dugun ekonomia-ereduak pertsonen garapen integrala, kolektiboa eta banakakoa du helburu. Horretarako, ekonomikoki bideragarri eta iraunkorrak diren proiektuak, erabat errentagarriak, modu eraginkorrean kudeatu behar dira, eta haien irabaziak berrituz inbertitu eta banatu behar dira.
- “Irabazi-asmorik gabekoa” jokabide hori oso lotuta dago gure emaitzen balantzea neurtzeko dugun moduarekin; ez ditugu alderdi ekonomikoak bakarrik kontuan hartzen, baizik eta kontuan hartzen ditugu halaber giza alderdiak, sozialak, ingurumenekoak, kulturakoak eta parte-hartzearekin lotutakoak. Azken emaitza, oro har, irabazi integrala da.
- Horrek esan nahi du gure jardueren balizko irabaziak proiektuen xede soziala hobetu edo zabaltzera bideratzen direla, eta guztiarentzat onuragarri izan daitezkeen bestelako ekimen solidarioak bultzatzera; hala, gizarte-eredu gizatiar, solidario eta ekitatiboagoa eraikitzen laguntzen da.

Iturria: REAS (2011ko maiatza) Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna

Beraz, ekonomia solidarioko erakundeek ez dute etekinik banatzen; aitzitik, etekinak proiektu horietan berrinbertitzen dituzte, “ekonomikoki bideragarriak, jasagarriak eta osoki errentagarriak” izan daitezten. Gainera, ondasun eta zerbitzu “sozialki baliagarriak” ekoitzi nahi dituzte, eredu konbentzionalaz bestelako enpresa autonomoaren⁷ eredian. “Errentagarritasun integral” horrek emaitza ekonomikoak, sozialak eta ingurumenekoak konbinatzen ditu (BALLESTEROS ET AL., 2013) —giza alderdiekin, alderdi kulturelekin eta parte hartzeekin batera—, “abian jartzen den edozein ekimen produktibo ebaluatzeko, nahi diren onurak ekar ditzan, beste dimentsio bati edo beste kolektibo ekoizle edo kontsumitzaile batzuei kalterik eragin gabe”.

104. ilustrazioa. Diru-sarrerak eta gastuak REAS-Euskadin

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

⁷ Izan ere, auditoria sozialak espazio bat gordetzen du erakunde bakoitzaren diru-sarreraren dibertsifikazioa aztertzeko, bere independentzia eta autonomiaren berme gisa.

105. ilustrazioa. Mozkinen banaketa REAS-Euskadin

MOZKINEN BANAKETA:

> **GUZTIRA: 1.524.000 €**

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

Ekonomia solidarioaren komunitatearekiko konpromisoa

Ekonomia solidarioak “lankidetzarako eta ez lehiakortasunerako harremanak” ezarri nahi ditu, baita ingurumenarekin ere.

106. ilustrazioa. Ingurumen jasangarritasunaren printzipioa ekonomia solidarioan

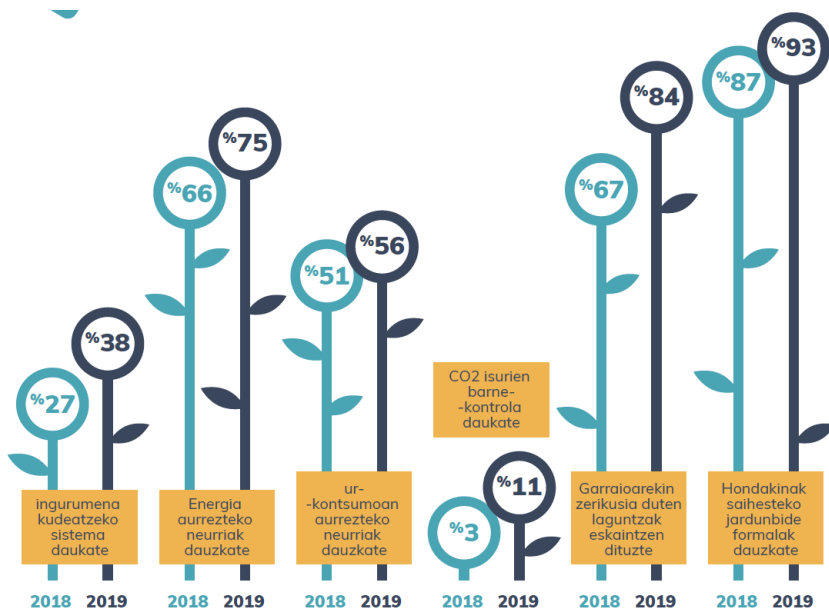
- Gure iritzi, gure ekoizpen- eta ekonomia-jarduera guztia naturarekin lotuta dago, eta horregatik eduki behar dugu aliantza naturarekin; haren eskubideak aitortzea gure abiapuntua da.
- Gure iritzi, naturarekiko harreman ona edukitzea aberastasun-iturri da, eta guztiontzako osasungarria. Horregatik da beharrezkoa ingurumen-iraunkortasuna gure ekintza guzti-guztietan txertatzea, eta etengabe gure ingurumen-eragina (aztarna ekologikoa) ebaluatzea.
- Gure jarduera guztietan gizakiaren aztarna ekologikoa nabarmen murriztu nahi dugu, ekoizti eta kontsumitzeko modu iraunkor eta ekitatiboetara jo, eta nahikotasun eta soiltasunean oinarritutako etika bultzatu.

Iturria: REAS (2011ko maiatza) *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*

Eta, horregatik, kontsumo arduratsuaren alde egiten dute, “gizarte-ekitatearen eta ingurumen-jasangarritasunaren irizpide etiko bikoitzarekin

koherentea den jarrera gisa”, eta ekoizpen garbiaren alde, honako sektore hauetan: energia berriztagarriak (Goienere), bioeraikuntza (Zurtek), birziklatzea (Berziklatu, Kooperera) eta agroekologia (BalmasedActiva, ENHE, Ekoizan, Garbinguru, Goilurra, Ortutik Ahora, Sustriak), betiere elikadura-burujabetzaren defentsan.

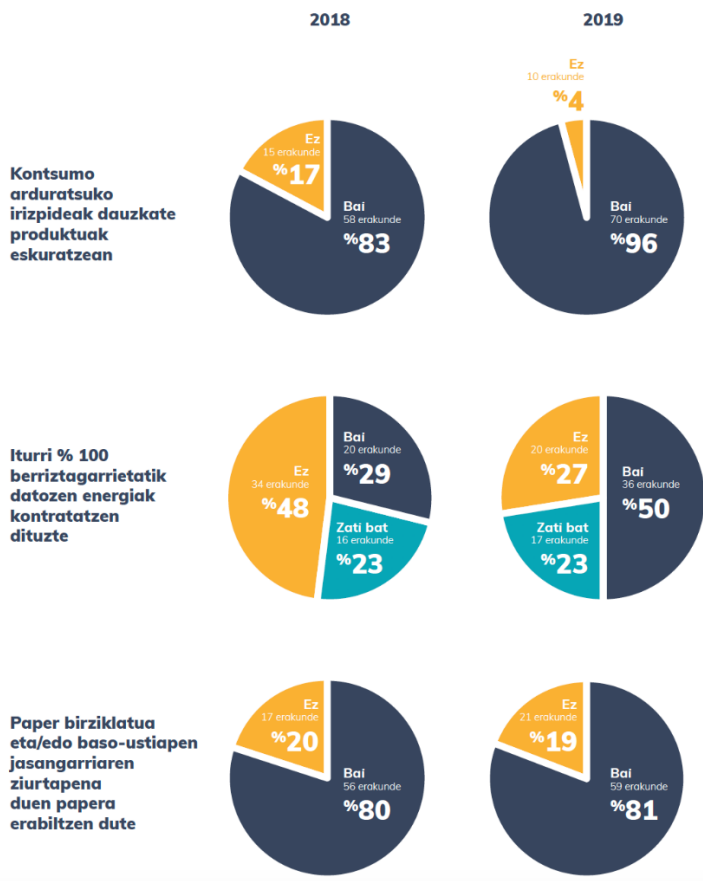
107. ilustrazioa. Ingurumen-kudeaketa REAS-Euskadin

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

108. ilustrazioa. Kontsumo arduratsua REAS-Euskadin

KONTSUMO ARDURATSUA

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

Euskal ekonomia solidarioko esperientzia guztiak sustraitze handia dute beren ingurunearekin, konpromiso handia pertsonekin eta komunitateekin, batez ere komunitate pobretuen kasuan:

109. ilustrazioa. Ingurunearekiko konpromisoaren printzipioa ekonomia solidarioan

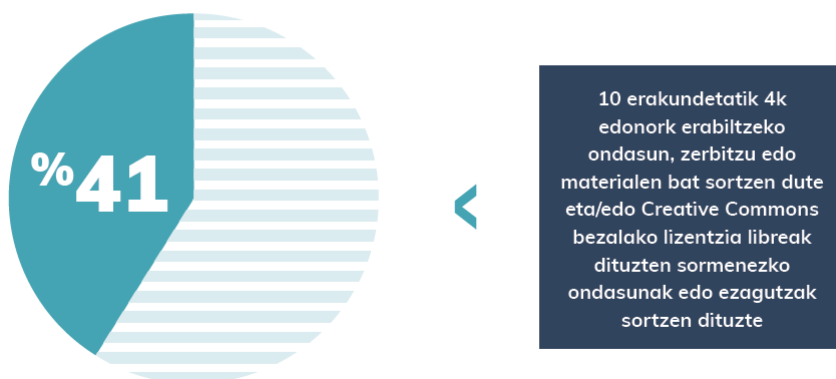
- Lurraldearen tokian tokiko garapen iraunkorra eta komunitarioa bultzatuta gauzatzen dugu gure ingurunearekiko konpromisoa.
- Gure erakundeak erabat integratuta daude beren jarduerak garatzen dituzten lurralde eta ingurune sozialetan; horretarako, ezinbestean parte hartu behar dute eremu geografiko berean dauden beste erakunde sozial eta ekonomiko hurbileko batzuekin osatutako sareetan, eta lankidetzan aritu behar dute.
- Guretzat lankidetzan hori bide bat da, eta, bide horri esker, esperientzia positibo eta solidario zehaztatetik berdintasun-eza, menderakuntza eta bazterketa eragiten duten egiturak eraldatzeko prozesuak sortu ahal izango dira.
- Tokian tokiko eremuarekin konprometituta gaude eta, horregatik, dimentsio zabalagoetan artikulatu behar dugu, irtenbide globalagoak aurkitzeko; halaber, interpretatu behar dugu zer-nolako beharra dugun etengabe mikro eta makro mailen artean ibiltzeko, maila lokaletik globalera aldatzeko.

Iturria: REAS (2011ko maiatza) *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*

Konpromiso hori lankidetzan eta elkarlanean⁸ garatzen da baterako proiektuetan, gizarte-ehuna sortzen eta indartzen lagunduko duten “baterako ekimenak sortzeko”. Azken batean, eraldatze-estrategiak dituzten sareak, “askotariko arazoei aurre egiten dieten gizarte-mugimenduekin eta jarrera ekonomiko kritikoak sustatzen dituzten kolektiboekin (ekologistak, feministak...) harremanetan dauden sareak”, ingurunean politikoki modu esanguratsuan eragiteko.

110. ilustrazioa. Prokomunerako ekarpenak REAS-Euskadin

PROKOMUNERA EGINDAKO EKARPENAK

Iturria: REAS-Euskadi (2020) *2019ko auditoria soziala*

⁸ RAZETOK ‘C faktore’ deitzen duena.

Testuinguru horretan, ekonomia solidarioa merkatu soziala sortzen ari da, ekoizpen-, merkatuzatze- eta kontsumo-espazio alternatibo gisa, baina baita eraldatzeko eta paradigma aldatzeko proiektu politiko gisa ere, kontsumo arduratsua eta kontratazio publiko arduratsua sustatuko dituen “ekonomia alternatiboaren eredu jasangarri eta arduratsua baterantz”. Horretarako, funtsezko lau elementu konbinatzen ari dira: merkatu-baldintzak eraldatzeko borondatea; inplikaturako komunitate batekin konbinatua, kontsumitzaileena zein enpresena; gardentasunean oinarritutako prozesu demokratiko baten bidez artikulatuak; ikusarazteko, merkatuzatze eta kontsumo arduratsua lortzeko tresnak inplementatzen dituen (CRESPO ET AL., 2014, 103-104). Euskal Autonomia Erkidegoan, REAS-Euskadi eta OlatuKoopen integratutako 76 erakundek osatzen dute merkatu soziala. Balio publikoa batera sortzeko proiektuetarako Eusko Jaurlaritzaren Elkarlan saria jaso du 2016an.

111. ilustrazioa. Elkar-lankidetzaren (II): merkatu soziala REAS-Euskadin

Iturria: REAS-Euskadi (2020) 2019ko auditoria soziala

11.3. ONDORIOAK

— **Ekonomia solidarioak kapitalismoa eraldatzeko proposamen bat gordetzen du**

Proposamen hori ez da sortutako etekin banaketa handitzera mugatzen; aitzitik, erakundeek emaitzak sortzen dituzte, hainbat printzipiotan oinarritutako jarduera ekonomikoak sustatuz: lankidetzak, irabazi-asmorik eza, elkarrekikotasuna, inklusioa, feminismoa, ingurumen-jasangarritasuna, ekitatea edo komunitatearekiko eta lurraldearekiko konpromisoa.

— **Ekonomia solidarioa gizarte-ekonomiaren partetzat hartzen da**

Gizarte Ekonomiari buruzko 5/2011 Legean esplizituki aipatuta agertzen ez bada ere, jatorria gizarte-ekonomian duela onartzen dute, eta hala islatzen dute bere jardunbidea zuzentzen duten printzipioek.

— **Pertsonak ardatz dituzten erakundeak dira, eta garrantzi berezia ematen diote inklusioari**

Kezka nagusia da emakume zein gizonentzat bizitzeko moduko erakundeak, egiturak eta funtzionamendu-moduak eraikitzea, bizitza erdigunean jartzeko eta lana eta zaintzak berriz definitzeko. *Bizigarri* prozesua horren erakusgarri da, eta eragin biderkatzaile eta eraldatzaile potentziala du, ez ekonomia solidariorako bakarrik.

— **Ekonomia solidarioak lankidetzaren eta elkarlanaren printzipioa aplikatzen du, eta funtzionamendu demokratikoa duten sareak eraikitzen ditu**

Gizarte Ekonomiako erakundeek funtzionamendu demokratikoa dute, beren erakundeen artean ez ezik, beste erakunde eta gizarte-mugimendu batzuekin ere ehuntzen dituzten sare guztietara eramaten dena, ekonomia konbentzionalaren alternatiba erreala eta eraldatzailea elkarrekin eraikitzeko.

— **Ondasun eta zerbitzu sozialki baliagarriak ekoizten dituzten eta errentagarritasun integrala bilatzen duten irabazi-asmorik gabeko erakundeak biltzen ditu**

Ekonomia solidarioko erakundeek ez dute etekin banatzen; aitzitik, etekinak berrinbertitu egiten dituzte, emaitza ekonomikoak, sozialak eta ingurumenekoak konbinatuko dituzten proiektu ekonomikoki bideragarriak, jasagarriak eta osoki errentagarriak sortzeko, beste dimentsio eta kolektiboei kalterik eragin gabe.

— **Euskal ekonomia solidarioko esperientziek sustraitze handia dute beren ingurunearekin, konpromiso handia pertsonekin eta komunitateekin**

Merkatu sozialaren inguruko ekimena da konpromiso horren adibide bat.

11.4. ERREFERENTZIAK ETA ITURRIAK

- ASKUNZE ELIZAGA, C. (2007). Economía Solidaria. In G. CELORIO & A. LÓPEZ DE MUNIAIN. (coords) *Diccionario de educación para el desarrollo* (107-113). Bilbao: Hegoa. Hemendik berreskuratua: http://publ.hegoa.efaber.net/uploads/pdfs/62/Diccionario_de_Educacion_para_el_Desarrollo.pdf?1488539200
- ASKUNZE ELIZAGA, C. (2011). Empresas de economía solidaria. Hemendik berreskuratua: www.economiasolidaria.org/files/3_empresas_economia_solidaria.pdf
- ASKUNZE ELIZAGA, C. (2013). Más allá del capitalismo: alternativas desde la Economía Solidaria. *Documentación social*, (168) 91-116. Hemendik berreskuratua: <https://www.economiasolidaria.org/biblioteca/mas-alla-del-capitalismo-alternativas-desde-la-economia-solidaria>
- ASKUNZE ELIZAGA, C. (2016). Empresas de Inserción en la economía social. Herramientas para la inclusión sociolaboral, *Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativas*, (29) 15-46. Hemendik berreskuratua: <https://www.economiasolidaria.org/biblioteca/empresas-de-insercion-en-la-economia-social-herramientas-para-la-inclusion-sociolaboral>
- ASKUNZE ELIZAGA, C., CRESPO ARNOLD, B., DIEZ LÓPEZ, M.A., HERRERO LÓPEZ, Y., SABÍN, F., SALSÓN, S., SASÍA SANTOS, P. & VÍA, J. (2018, 29 de mayo). En defensa de la Economía Social y Solidaria, *ElDiario.es*. Hemendik berreskuratua: https://www.eldiario.es/tribunaabierta/defensa-Economia-Social-Solidaria_6_776632357.html
- ASKUNZE ELIZAGA, C. (2018). *Transformando Euskal Herria (también) desde la Economía Social y Solidaria*. REAS-Euskadi. Hemendik berreskuratua: <https://www.economiasolidaria.org/reas-euskadi/noticias/transformando-euskal-herria-tambien-desde-la-economia-social-y-solidaria>
- BALLESTEROS, C. & DEL RIO, E. (2013). *La auditoría social y la economía solidaria*. Portal de economía social solidaria. Hemendik berreskuratua: http://www.economiasolidaria.org/files/La_auditoria_social_y_la_economia_solidaria.pdf
- CRESPO ARNOLD, B. & SABÍN GALÁN, F. (2014). Los mercados sociales. La economía solidaria en acción transformadora. *Documentación social. Monografía. Innovación social*, (174) 95-116. Hemendik berreskuratua: <http://www.economiasolidaria.org/files/Los%20mercados%20sociales.pdf>
- ETXEZARRETA ETXARRI, E. & MORANDEIRA ARCA, J. (2012). Consideraciones conceptuales sobre la Economía Social a la luz de la Ley 5/2011, *Revista Vasca de Economía Social / Gizarte Ekonomiaren Euskal Aldizkaria*, (8) 7-36. Hemendik berreskuratua: <https://www.ehu.eus/ojs/index.php/gezki/article/view/12711>
- GÓMEZ, V. & GÓMEZ-ÁLVAREZ, R. (2016). La economía del bien común y la economía social y solidaria, ¿son teorías complementarias?, *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, (87) 257-294. <https://doi.org/10.7203/CIRIEC-E.87.8807> (¿?) Hemendik berreskuratua: <https://ojs.uv.es/index.php/ciriecespana/article/view/8807>
- GSEF (2018) *Ekonomia Sozial Solidario eraldatzaile baten aldeko deklarazioa*. Global Social Economy Forum, 2018/10/02, Bilbo. Hemendik berreskuratua: <https://www.economiasolidaria.org/eu/recursos/reas-euskadi-biblioteca-ekonomia-sozial-solidario-eraldatzaile-baten-aldeko-deklarazioa/>
- HERNÁNDEZ, T. (2012). Mercado Social: construir y experimentar proyectos económicos alternativos. *Revista Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, (118) 119-12. Zaragoza. Hemendik berreskuratua: www.fuhem.es/media/cdv/file/biblioteca/revista_papeles/118/mercado_social_construir_proyectos_economicos_alternativos_T._Hernandez.pdf

- NAVEDA, A. (2016). Auditoría social, más allá de la cuenta de resultados. *Pueblos: Revista de Información y Debate*, (71) cuarto trimestre, 36-38. Hemendik berreskuratua: www.revistapueblos.org/?p=21292
- PÉREZ DE MENDIGUREN, J. C., ETXEZARRETA ETXARRI, E. & GURIDI, L. (2009). Economía Social. Empresa Social y Economía Solidaria: diferentes conceptos para un mismo debate. *Papeles de Economía Social Solidaria*, (1) 1-39. Bilbao: REAS Euskadi. Hemendik berreskuratua: <https://www.economiasolidaria.org/biblioteca/papeles-de-economia-solidaria-no-1>
- PÉREZ DE MENDIGUREN, J. C. & ETXEZARRETA ETXARRI, E. (2015). Otros modelos de empresa en la economía solidaria: entre la retórica y la práctica. *Lan Harremanak: Revista de Relaciones Laborales*, (33) 227-252. Hemendik berreskuratua: https://www.ehu.es/ojs/index.php/Lan_Harremanak/article/view/16110
- REAS SAREEN SAREA (2011). *Ekonomia Solidarioaren Printzipioen Gutuna*. REAS Sareen Sarea. Hemendik berreskuratua: https://www.economiasolidaria.org/sites/default/files/pages_attachments/2011%20EKONOMIA_SOLIDARIOAREN_GUTUNA_REAS.pdf
- REAS - EUSKADI (2018). *2018ko auditoria soziala*. Hemendik berreskuratua: https://reaseuskadi.eus/wp-content/uploads/INFORME_auditoriasocial2019_eus.pdf
- REAS - EUSKADI (2019). BIZIGARRI (2018-2022) REAS-Euskadiren genero-ekitatearen aldeko I. plana. Hemendik berreskuratua: <https://www.economiasolidaria.org/eu/recursos/reas-euskadi-biblioteca-bizigarri-2018-2022-reas-euskadiren-genero-ekitatearen-aldeko-lehenengo/>
- REAS - EUSKADI (2020). *2019ko auditoria soziala*. Hemendik berreskuratua: https://reaseuskadi.eus/wp-content/uploads/INFORME_auditoriasocial2019_EUS.pdf
- VILLALBA-EGUILUZ, U. & PÉREZ DE MENDIGUREN, J. C. (2019). La economía social y solidaria como vía para el buen vivir. *Revista iberoamericana de Estudios de Desarrollo / Iberoamerican Journal of Development Studies*, 8(1) 54-84. https://doi.org/10.26754/ojs_ried/ijds.338